

BRICS Ülkelerinin Afrika'daki Yükselişine Jeopolitik Ekonomi Penceresinden Bir Bakış

A Geopolitical-Economic Perspective into the BRICS' Rise in Africa

Efe Can Gürcan¹

Öz

BRICS'in (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) Afrika'daki yükselişi hangi jeopolitik ve ekonomik dinamiklere bağlıdır? Bu yükselişin dünya ekonomi ve siyasetinin çok kutuplaşmasına etkisi ne olmuştur? BRICS, 2000'li yıllarda Afrika kalkınmasını nasıl etkilemiştir? Süreç analizi tekniğine bağlı bir yöntemsel yaklaşımın üzerine kurulu mevcut çalışma, yukarıdaki bu sorular etrafında şekillenmiştir. (1) BRICS'in Afrika'daki yükselişinin jeopolitik ve ekonomik dinamiklerinin, ağırlıklı olarak enerji ve doğal kaynaklara erişim ile silah ticaretine dayandığı görülmektedir. (2) BRICS, Batı ülkelerinin Afrika'ya yönelik koşullu kalkınma yardımlarından farklı bir şekilde, kalkınma işbirliği ilkesine dayanmaktadır. BRICS'in Afrika'daki altyapısal ve toplumsal kalkınma işbirliği vurgusu, Batılı ülkelerin ekonomik etki alanını da sınırlandırmaktadır. Ayrıca, kimi BRICS ülkelerinin kıtada etkisini artıran askeri yayılmacılığı, çok kutuplaşma sürecini daha da hızlandırmaktadır. (3) Her ne kadar, BRICS'in yükselişi; Afrika kıtası için önemli kalkınma fırsatları sunsa da, aynı zamanda Afrika'nın doğal kaynaklarının sömürsünü ve silah ticaretine dayalı bağımlılığını derinleştirmektedir. Bu sorunların derin bir insani ve çevresel boyutu bulunmaktadır. Makalenin temel amacı, BRICS'in Afrika'daki yükselişinin jeopolitik ve ekonomik yanlarını küresel güç ilişkileri bağlamında ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Çok Kutupluluk, Doğal Kaynaklar, Jeopolitik Ekonomi, Kalkınma İşbirliği.

Abstract

What are the geopolitical-economic dynamics underlying the BRICS' rise in Africa? What kind of implications does the BRICS' rise have for African development as well as the multipolarization of world politics? This article uses process tracing to argue that (1) the geopolitical-economic dynamics of the BRICS' rise is strongly articulated in these countries' strategic interests in Africa's energy, natural resources, and arms demand. (2) As different from the Western approach to conditional development aid, the BRICS promotes the principle of "development cooperation", which hinges on infrastructural and social development at the expense of Western economic influence in Africa. Moreover, certain BRICS members' interest in military expansionism constitutes another catalyst for the multipolarization of world politics in Africa. (3) Although the BRICS' rise provides ample opportunities for African development, it also amplifies Africa's dependency on resource extractivism and arms trade. This dependency comes with an enormous human and environmental cost. This article's main objective is thus to reveal the geopolitical and economic aspects of the BRICS' rise in the context of global power relations.

Keywords: BRICS, Development Cooperation, Geopolitical Economy, Multipolarity, Natural Resources.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL: F53, O19, P16.

Submitted: 02 / 11 / 2018

Accepted: 29 / 06 / 2019

¹ Dr., İstinye Üniversitesi, egurcan@sfu.ca, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5415-3163>.

Giriş

2000'li yıllarda dünya siyaseti, büyük çaplı krizler eşliğinde köklü ve yapısal değişimlerden geçmektedir. Şüphesiz, bu durumu en keskin şekilde ifade eden süreçlerin başında ABD merkezli küresel yönetişimin krizi ve jeopolitik çok kutuplaşma gelmektedir (örneğin: Acharya, 2014; Alcaro, Peterson ve Greco, 2016; Amin, 2013; Campbell, 2016; Mandelbaum, 2016; McCoy, 2017; Murray ve Brown, 2012; Stuenkel, 2016a, 2016b; Tozzo, 2018; Woodley, 2017). 2007-2008 yıllarında ABD'de patlak veren ekonomik krizin dünyaya yayılmasının ve 2011 yılından itibaren, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan en kapsamlı insani kriz olarak nitelenen Suriye merkezli göçmen krizinin ortaya çıkışının bu süreçleri hızlandırdığı söylenebilir. ABD'nin NAFTA'yı ve Pasifik Ötesi Ortaklık Antlaşması'nı sorgulamaya başlaması; NATO üyelerinin ABD'nin finansal baskısıyla yüzleşmesi; Euro krizi ve BREXIT ile Avrupa Birliği projesinin ivme kaybetmesi ve belli başlı Batı ülkelerinde yabancı düşmanı, ırkçı hareketlerin güç kazanması; mevcut durumu bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır. Bunlara koşut, ABD ile Çin, Rusya ve İran gibi diğer Avrasya kuvvetleri arasındaki rekabetin arttığı gözlemlenmektedir. Güney Çin Denizi'nde ABD'nin Çin ile karşı karşıya gelmesi ve Asya ile Rusya sınırına askeri yığınakta bulunması; Suriye, Ukrayna ve Yemen gibi ülkelerde vekalet savaşlarının ivme kazanması; ayrıca ABD ve Avrasya kuvvetleri arasında yaşanan ticaret savaşları ve nükleer gerginlikler, Yeni Soğuk Savaş savlarını destekler görünmektedir (Black ve Johns, 2016; Gürcan, 2019a, 2019b; Legvold, 2016; MacKinnon, 2007). Bu ortamda, çok-kutupluluk iddiasını en güçlü şekilde temsil eden ülkelerin ABD'ye karşı bölgesel etki alanları kurma çabalarını anlamak son derece önemli bir konu haline gelmiştir. Mevcut makale; bu konunun güncelliğinden yola çıkarak, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinin Afrika ile ilişkilerinin jeopolitik ve ekonomik dinamikleri ile çok kutuplaşmaya katkısını değerlendirmektedir.

ABD'nin küresel hegemonyasına alternatifler geliştiren bir küresel yönetim mekanizması olarak BRICS, ilk resmi zirvesini 2009 yılında gerçekleştirmiştir. BRIC ülkeleri, ABD'de patlak veren ekonomik krizin yalnızca G8 ülkeleri tarafından yönetilemeyecek kadar büyük bir sorun olduğunun altını çizmiştir. Bununla birlikte, Hindistan ve Brezilya'nın BM'deki rolünün artırılması gereğine dikkat çekilmiştir. 2010 yılında Brezilya'da gerçekleşen ikinci BRIC zirvesine, çok kutupluluk ve dünya düzeninin demokratikleştirilmesi gündemi damga vurmuştur. Üçüncü BRIC zirvesi ise, 2011 yılında Çin'de düzenlenmiştir. Bu zirvede, Güney Afrika'nın üyeliği onaylanmış ve BRIC'in ismi BRICS olarak değiştirilmiştir. 2012 yılında Hindistan'da gerçekleştirilen dördüncü BRICS zirvesi, örgütün uluslararası hukuk, çok kutupluluk, kalkınma ve barış gibi ilkeleri kapsadığını vurgulamıştır. Bu zirvede öne çıkan bir diğer tartışma başlığı ise; uluslararası finansal sistemin demokratikleştirilmesi için yeni bir kalkınma bankasının tesisi ve Batı'nın kalkınmakta olan ülkelere karşı uyguladığı korumacı ticaret uygulamalarının eleştirilmesidir. BRICS Kalkınma Bankası, 2013 yılında Güney Afrika'da gerçekleşen beşinci zirvenin de ana konu başlıkları arasında olmuştur. Banka'nın kuruluşu, en nihayetinde Brezilya'da gerçekleşen 2014 yılı zirvesinde resmîlik kazanmıştır. Yedinci zirve ise, Banka'nın işleyişini daha da ayrıntılandırmış ve BRICS dışındaki ülkelere de hizmet vereceğini duyurmuştur. 2015 yılında gerçekleşen bu zirvenin bir diğer önemi ise, Şangay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği ile ortak gerçekleştirilmiş olmasıdır. Nitekim bu zirve, ABD merkezli dünya düzenine karşı çok kutupluluğun inşası sürecinde önemli bir dönüm noktasıdır. Ayrıca BRICS ülkeleri, ABD'nin küresel hâkimiyetine karşı bilgi teknolojilerine yönelik yeni bir işbirliği girişimi başlatılmasının gereğine dikkat çekmiştir. Son olarak, Hindistan'da gerçekleşen 2016 yılı zirvesinde, yeni bir kredi derecelendirme kurumunun tesisi ve spor gibi kültürel alanlarda işbirliğinin artırılması tartışılmıştır (Gürcan, 2018, 2019a, 2019b).

Mevcut araştırma, BRICS'in Afrika'daki yükselişini Radhika Desai (2013) tarafından kurulan jeopolitik ekonomi okulunun fikirlerini baz alarak incelemektedir. Desai, küreselleşme koşulları altında ulus-devletlerin güçlü bir analiz birimi olarak anlamını yitirdiğini savunan kozmopolitleşme ve ulus ötesileşme savlarının karşısında yer alır (örneğin: Bhagwati, 2004; Hardt ve Negri, 2005; Robinson, 2004; Wolf, 2005). Jeopolitik ekonomi okulunun bakış açısına göre ekonomi önemlidir, çünkü ulus-devletlerin maddi varoluşu öncelikli olarak ekonomik kalkınma süreçlerine bağlıdır. Coğrafya düzleminde devletler arası mücadeleye tekabül eden jeopolitik ise, ağırlıklı olarak ekonomik kalkınma süreçlerinin eşitsizliğine dayalı küresel mücadelelerin arka planını teşkil etmektedir (Desai, 2013). Buna bağlı olarak da Desai, küresel kapitalizm çağında, ülkeler arasındaki mücadelenin jeopolitik ve ekonomik dinamiklerinin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği fikrinden hareket eder. Desai'nin geliştirdiği çerçevede, çok kutuplaşma; siyasal, ekonomik ve askeri gücün ülkeler arasındaki dağılımının denkleme eğilimini ifade eder. Desai, küresel kapitalizmin 21. yüzyıldaki en önemli gelişmelerinden bir tanesi olarak değerlendirdiği çok kutuplaşmanın hem jeopolitik hem de ekonomik yönlerinin bir arada değerlendirilerek açıklanması gerektiğini vurgular. Bu çerçevede, çok kutuplaşma mücadelesi; esas olarak "hakim devletler" (örneğin Amerika Birleşik Devletleri) ve uluslararası hakimiyet iddiasında olan "iddiacı devletler", başka bir deyişle contender states (örneğin Çin, Rusya ve İran) arasında yaşanmaktadır (Desai, 2013).

Son olarak mevcut makale, ikincil kaynak verilerinin ve süreç analizi (process tracing) tekniğine bağlı bir yöntemsel yaklaşımın üzerine kuruludur. Niteliksel ve yorumlamacı süreç analizi geleneğine bağlı kalarak süreç analizi, "belirli bir sonuca ilerleyen nedensel bir gidişatın öyküsel anlatımına (Venesson, 2008: 235)" dayanan bir teknik olarak anlanabilir. Bu anlatımda, mantıksal çıkarımlar, tarihsel gelişmeler ve incelenen siyasal aktörlerin kullandığı araçlar, güdüler,

öncelikleri, algıları ve fırsatları öncelikli yer almaktadır (Bennett, 2010; George ve Bennett, 2005; Collier, 2011; Vennesson, 2008). Dolayısıyla, yorumlamacı süreç analizinin aktör merkezli çıkarımları, jeopolitik düşünce geleneği ile de tamamen uyumludur (Gürcan, 2019c).

Bu makalenin genel savı şu şekilde açıklanabilir: Afrika, BRICS ülkelerinin çok-kutupluluğa katkıları bağlamında son derece stratejik bir yere sahiptir. İlk olarak, BRICS'in yükselişi, Afrika kıtası için önemli kalkınma fırsatları sunmakla birlikte; bu fırsatlar, başlıca Batı ülkelerinin Afrika'ya yönelik koşullu kalkınma yardımları yaklaşımından esas itibarıyla farklıdır. BRICS ülkeleri, Afrika'ya daha esnek ve yumuşak bir koşulluluk sunmaktadır. Söz konusu farklılığı, Batı'nın dikeyci (verticalist) ve kalkınma yardımlarına (development assistance) dayalı yaklaşımına karşı BRICS'in kalkınma işbirliğine (development cooperation) dayalı yataycı (horizontalist) yaklaşımı şeklinde kavramlaştırmak mümkündür. Gerçekten de, BRICS'in altyapısal ve toplumsal kalkınma vurgusu, Batı'nın yapısal uyum siyasetleri ve koşullu kredi yaklaşımlarından farklıdır. İkinci olarak ise, BRICS'in Afrika ile daha hızlı pekişen ilişkileri, ABD'nin kıtadaki manevra alanını sınırlandırmakta ve Afrika ülkelerinin dış siyaset olanaklarını çeşitlendirmektedir. Ancak ekonomiye ve dış siyasete dayalı olanakların da bir sınırı bulunmaktadır. BRICS mensuplarının Afrika'daki artan etkisi, bu ülkeler arasında Afrika'nın enerji ve doğal kaynaklarının paylaşımı için barışçıl bir rekabeti tetiklemiştir ve bu durum, Afrika'nın doğal kaynaklarının sömürsünü ve silah ticaretine dayalı bağımlılığını derinleştirmektedir. Bütün bu savlar; BRICS kısaltmasındaki alfabetik sıraya göre, her BRICS ülkesinin Afrika ile ilişkileri bağlamında beş farklı kısımda incelenecektir.

1. Lula Döneminde Brezilya'nın Afrika'daki Yükselişi

2000'li yıllardan önce Afrika, Brezilya'nın dış siyaset öncelikleri arasında yer almamıştır. Örneğin Fernando Henrique Cardoso döneminde (1995–2002), Brezilya dış siyaseti gelişmiş ekonomilerle olan ilişkilere ağırlık vermiştir. Afrika'nın Brezilya dış siyasetinde birincil önem kazanması Lula dönemine (2003–2011) tekabül etmektedir (Suyama, Waisbech ve Leite, 2016). Bu durum, 2002-2011 yılları arasında Brezilya'nın Afrika ile dış ticaretinde yaşanan altı kat büyümeye yansımıştır. Söz konusu artış, yaklaşık 5 milyar dolardan 27.6 milyar dolara doğru gerçekleşmiştir (Seifert, 2013; Stolte, 2015). Brezilya'nın salt Sahra Altı Afrika'ya gerçekleştiği doğrudan dış yatırımlar, 2010 yılında 29 milyar dolar iken 2011 yılında 37 milyar dolara çıkmıştır (Carmody, 2013a).

Brezilyalı şirketlerin, Brezilya-Afrika ilişkilerinin ilerlemesindeki rolü büyüktür. Günümüzde, 500'den fazla Brezilyalı şirketin, Afrika'nın inşaat, gayrimenkul, madencilik, kamu hizmetleri, enerji üretimi, tekstil, sanayi, gıda ve tarım gibi stratejik sektörlerinde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bu şirketler arasında en önemlileri, inşaat ve doğal kaynak çıkarımı etkinliklerine yoğunlaşan Companhia Vale do Rio Doce, Odebrecht, Camargo Corrêa ve Petrobras'tır (de Freitas, 2016; Stolte, 2015). Bu şirketlerin Afrika'da artan etkinliği, BRICS ülkeleri arasında barışçıl bir rekabet ortamı doğurması ilginçtir. Örneğin Lula'nın, Çin'i Brezilya'nın başlıca rakipleri arasında gösterdiği bilinmektedir. Hatta Çinli şirketlerin, üzerinde daha önce anlaşma sağlanan projeleri Brezilyalı şirketlerin elinden aldığı ortaya çıkmıştır. Örneğin Gabon'daki demir cevheri madeni üzerine Brezilya'nın sahibi olduğu bir anlaşma, 2006 yılında Çin'in eline geçmiştir. Ancak Brezilya'nın Afrika'da; Çin ile karşılaştırıldığında daha iyi çalışma koşulları sağladığı algısı yaygındır ki bu durum Brezilya'nın kıtadaki hegemonyasını pekiştirmektedir. Çin, kıtaya yaptığı yatırımlarında kendi ülkesinden getirdiği emek gücünü tercih etme ve kendi ülke vatandaşlarına daha iyi çalışma koşulları sunma eğilimiyken; Brezilya, daha çok yerel emek gücünü tercih etmektedir. Bu duruma karşın, Çin ve Brezilya arasındaki rekabet, iki ülkenin Afrika'daki işbirliğinin önüne geçecek düzeyde değildir. Afrika'da Dünya Kaynakları Uydusu'nun ücretsiz kullanıma girmesi, Çin-Brezilya işbirliğinin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Carmody, 2013a; 2013b).

Brezilya, 2000'li yıllardan itibaren dünyanın en büyük dış yardım sağlayıcıları arasında anılmaktadır. Bu durum ise ABD'nin dış yatırımlardaki tekeli çok kutuplaşma lehine çevirmektedir. Brezilya'nın toplam dış yardım taahhütleri 2006 yılında 120 milyon dolar iken 2010 yılında 1.2 milyar dolara çıkmıştır (Carmody, 2013b). Bununla birlikte Brezilya'nın resmi söylemindeki dış yardım kavramından ziyade, karşılıklı fayda ve yataycılık fikrine dayalı, sınırlı koşulluluğu benimseyen bir "kalkınma işbirliği" kavramı daha büyük bir yer tutmaktadır. Brezilya menşeli kalkınma projeleri; Senegal'de deneysel bir çiftlik işletilmesini, Angola'da yeni bir sağlık reformu başlatılmasını, Mozambik'te mesleki eğitim programlarını ve birçok ülkede pamuk sanayisinin desteklenmesini içermektedir (Carmody, 2013b: 94). Ayrıca Lula döneminde Brezilyalı devlet görevlileri; eğitim, gıda güvenliği, çocuk adalet sistemi ve işletme gibi alanlarda Afrika'ya teknik ve maddi yardım sağlamışlardır. Brezilya İşbirliği Ajansı ve Brezilya Zirai Araştırma Şirketi gibi devlet kurumlarının Afrika'daki faaliyetleri de bu bakımdan önemlidir (Carmody, 2013a; 2013b). Bütün bu faaliyetler, Brezilya'nın teknik işbirliği bütçesine de yansımıştır. 2002-2011 arasında, yaklaşık 3.3 milyon Brezilya realinden 27 milyon Brezilya realine, %700'un üzerinde bir bütçe artışı yaşanmıştır (Seifert, 2013; Suyama, Waisbech ve Leite, 2016). Benzer bir şekilde Brezilya'nın Afrika'ya yönelik teknik işbirliği bütçesi, 2002 yılında 2 milyon Brezilya realinin altındayken, 2011'de 12 milyona çıkmıştır. 2000-2014 yılları arasında, Brezilya'nın teknik işbirliği daha çok tarım, eğitim ve sağlık alanlarına yoğunlaşmıştır. Bunların toplam bütçedeki payı sırasıyla, %33, %23 ve %15 olarak kayda geçmiştir (Seifert, 2013; Suyama, Waisbech ve Leite, 2016).

Lula'nın dış siyasette izlediği aktivizm; ABD'nin tek taraflılığı aleyhine uluslararası denge, çok taraflılık ve Güney-Güney işbirliği gibi normatif ilkeler etrafında şekillenmiştir. Bu çerçevede, sömürgecilik döneminde yaklaşık 4 milyon Afrikalı köle akımına uğrayan ve bugün Nijerya'dan sonra dünyada en büyük Afrikalı nüfusa sahip ülke konumunda olan Brezilya; Afrika ile günümüzdeki ilişkilerinde bu kıtaya olan tarihsel ve kültürel yakınlığını da kullanmaktadır (de Freitas, 2016). Lula'nın aktivizmi, pratik düzlemde kendini tarihte olmadığı kadar sık hale getirilen dış gezilerde, zirvelerde ve yüksek düzey konferanslarda hissettirmiştir. Brezilya'nın Afrika'daki konsolosluk sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Ayrıca Brezilya; Güney Afrika'nın BRICS, IBSA (Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika) Diyalog Forumu ve Afrika-Güney Amerika İşbirliği Forumu gibi uluslararası yönetim aygıtlarına dahil edilmesi konusunda yoğun bir çaba sarf etmiştir (de Freitas, 2016).

Burada ilginç olan husus; Lula'nın Afrika ile ilişkileri geliştirme atağının, Brezilya'nın iş çevreleri ve muhalefet partileri nezdinde ilk başta olumsuz karşılanmasıdır. Bu atak, ideolojik ve ekonomik açıdan anlamsız bir yönelim olarak eleştirilmiştir (Stolte, 2015). Bu nedenle Lula, Afrika'ya yönelik aktivizmini devlet kurumları üzerinden yürütmeye başlamıştır. Hatta Brezilya Bankası ve Brezilya Kalkınma Bankası, Lula döneminde 4 milyon doların üzerinde bir ihracat kredisi açarak özel sektörü teşvike girişmiştir (de Freitas, 2016). Ancak Brezilya'nın Afrika'ya olan ilgisi salt Lula'nın kişisel politikalarıyla tam olarak açıklanamaz. Brezilya'nın kıtaya olan iş birliğine bakıldığında, daha çok doğal kaynak zengini ülkelere yoğunlaştığı anlaşılacaktır. Gerçekten de, Brezilya'nın günümüzde Afrika ile olan ithalatına bakıldığında, bunun yaklaşık %90'ının petrol ve diğer doğal kaynaklardan oluştuğu açıkça görülecektir. Afrika'da faaliyet gösteren belli başlı Brezilya şirketleri, büyük ölçüde doğal kaynak çıkarımıyla ilgilenmektedir. Bu şirketler arasında Odebrecht, Sonangol ve dünyanın en büyük ikinci doğal kaynak şirketi olan Vale hemen ön plana çıkmaktadır (Stolte, 2015).

Brezilya'nın ekonomik kalkınmayı, toplumsal kapsayıcılığı ve kaynak bölüşümünü cesaretlendirici programların yanı sıra Afrika'daki doğal kaynakları öncelik haline getirmesi; Afrika'nın içinde bulunduğu çelişkiyi açıklamaktadır. Kaynak çıkarımı etkinliklerinin yoğunlaştırılması; zorunlu göç, artan eşitsizlikler ve çevrenin zarara uğratılması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Esasında Brezilya, Afrika'nın yerel hükümetleriyle ortak girişimlerde bulunarak karşılıklı kazanç sağlamakta ve kıta ekonomilerinin büyümesini cesaretlendirmektedir. Ancak, biyoyakıt üretimi gibi etkinliklerde karşılaşılan ağır çalışma koşulları ve Çin kadar olmasa da, Brezilyalı işçilerin yerel işçilerden daha fazla kazanması yerli halk nezdinde tepki toplamaktadır. Batı kamuoyunda ise, Brezilya'nın Zimbabve'deki gibi diktatörlük rejimleriyle işbirliğinde bulunmasıyla ilgili insan haklarına gereken önemin verilmediği eleştirisi hakimdir (Carmody, 2013a; 2013b).

2. Rusya'nın Afrika'ya Yönelik Sınırlı, Ancak Stratejik Önemdeki İlişkileri

Her ne kadar Rusya Afrika'yı kendi doğal kaynak ve savunma şirketleri için stratejik bir yayılma alanı olarak değerlendirse de; bu ülkenin kıtaya ilişkileri, Brezilya'ninkiler kadar yoğun bir nitelik taşımamaktadır. Burada ilginç olan husus; Rusya'nın 2020'ye Doğru Milli Güvenlik ve 2009, 2013 ve 2016 yıllarındaki Dış Siyaset Konsepti gibi temel belgeleri, Afrika'yı neredeyse tamamıyla görmezden gelmiştir (Arkhangelskaya ve Shubin, 2013; Oğultürk, 2017). Esasında 21. yüzyılın ilk on yılının sonlarına doğru, Rusya Afrika'da yaklaşık 4 milyar dolarlık bir yatırımda bulunmuştur ve bu ülkenin Afrika'dan sağladığı ithalat yılda %19'luk bir büyüme sergilemiştir. Ancak günümüzde Afrika, Rus ticaretinin salt %1'ine katkıda bulunmaktadır ve Rusya'nın Afrika'ya yönelik doğrudan yatırımları toplam yatırımların %4'ünü aşmamaktadır (Carmody, 2013b).

Rusya'nın Afrika'daki sınırlı mevcudiyeti, kendisinin ekonomik sınırları ve konumu itibarıyla enerji güvenliği Afrika'ya bağlı olmayan ve doğal kaynak zengini bir ülke olmasıyla doğrudan ilintilidir (Kuznetsov, Naumkin ve Zvyagelskaya, <http://valdaiclub.com/files/18375/> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Ekonomik sınırlarla ilgili olarak Rusya, BRICS ülkeleri içerisinde Afrika'nın en büyük ortağı olan Çin ekonomisiyle rekabet edecek düzeyde dinamik bir ekonomiye sahip değildir (Carmody, 2013b). Ayrıca Rusya, Batı'nın ekonomik yaptırımları altında Sovyetler Birliği'nden kalma altyapısını gerektiği ölçüde yenileme fırsatı yakalayamamıştır. Bu durum ise Rusya'nın ekonomik dinamizmine ve ekonomisinin küresel etkisine sekte vurmaktadır. Dahası Rusya, Brezilya gibi ülkelerin temsil ettiği ölçüde bir siyasal aktivizm ve idealizmi Afrika ile ilişkilerine yansıtamamıştır (Arkhangelskaya ve Shubin, 2013).

Enerji güvenliğiyle ilgili olarak, Rusya zaten dünyanın en büyük enerji ihracatçısıdır. Dünyanın kanıtlanmış gaz rezervlerinin üçte birine ve mineral kaynaklarının %35'ine sahiptir. Hatta bazı yıllarda, Rusya'nın Suudi Arabistan'dan bile fazla petrol ihraç ettiği bilinmektedir (Carmody, 2013b). Ancak Rusya; manganez, krom, nikel, çinko, kurşun ve boksit gibi minerallerin temininde dışa bağımlıdır. En basitinden Rusya, manganez ihtiyacının tamamını, krom ihtiyacının %80'ini ve boksit ihtiyacının %60'ını ithal etmektedir. Afrika bu mineraller bakımından oldukça zengindir ve Rusya'yı kendisine çekmektedir (Arkhangelskaya ve Shubin, 2013; Oğultürk, 2017). Buna ek olarak Asya-Pasifik talebinin artışıyla, Batı yaptırımlarıyla ve küresel petrol fiyatlarının dalgalanmasıyla; Rusya'nın, son yıllarda Orta Doğu ve Afrika petrolüne yönelik ilgisini artırdığı bilinmektedir (Trickett, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/05/why-putins-oil-maneuvers-will-keep-russia-in-the-middle-east/?noredirect=on> Erişim Tarihi: 12.10.2018). En önemlisi ise Orta Doğu ve Afrika petrolünün çıkarımı Rusya petrolüne göre daha düşük maliyettedir. Bu maliyetler, teknik avantaja sahip ve

Afrika'ya yatırım yapan Rus şirketleri tarafından, son yıllarda artış gösteren Asya-Pasifik talebini karşılamaya yönelik bir fırsat şeklinde algılanmıştır. Petrol gelirleri, zor durumdaki Rus ekonomisi için, özellikle de askeri ve toplumsal harcama bütçelerinin karşılanmasında yaşamsal bir öneme sahiptir. Rusya'nın petrol vergileri ve gelirlerinden elde ettiği kazançlar, bugün federal bütçenin neredeyse yarısına tekabül etmektedir. Ayrıca Batı yaptırımları, Rusya'yı petrol gelirlerini artırmaya ve yaptırımları delme amacıyla Orta Doğu ve Afrika'da daha fazla yatırımda bulunmaya teşvik etmektedir. Küresel petrol fiyatlarındaki dalgalanma riskine gelince de; Rusya'nın Orta Doğu ve Afrika'daki petrol kaynaklarını denetlemesi, fiyat denetimini beraberinde getirecektir (Arkhangelskaya ve Dodd, 2016; Trickett, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/05/why-putins-oil-maneuvers-will-keep-russia-in-the-middle-east/?noredirect=on> Erişim Tarihi: 12.10.2018). En nihayetinde Rusya ve Afrika, dünyadaki su ve mineral kaynakların çoğuna sahiptir. Dolayısıyla bu kaynakların ortak denetimi her iki tarafın da çıkarındadır. Bütün bunlara bağlı olarak, günümüzde Afrika'da faaliyet gösteren 30'dan fazla Rus doğal kaynak şirketi bulunmaktadır. Rus şirketlerin Zimbabve'de platin madeni inşa ettiği ve Uganda, Nijerya, Fildişi Sahili, Gana ve Ekvator Ginesi gibi ülkelerde petrol rafinerisi ve diğer doğal kaynak çıkarım tesisleri kurmayı planladığı bilinmektedir (Arkhangelskaya ve Dodd, 2016; Arkhangelskaya ve Shubin, 2013).

Tarım sektörü, özellikle de tahıl ticareti Rusya'nın Afrika ile ilişkilerinde belirli bir yer tutmaktadır. Sadece 2010 yılında tahıllar, Rusya'nın Afrika'ya ihracatının neredeyse %23'üne tekabül etmiştir. Bunu, %16 ile mineral yakıtlar ve petrol takip etmektedir. Aynı yıl, meyve ve çerez ihracatı %27'den fazla bir yer işgal etmiştir (Ndambendia, 2015). Tarım sektörü dışında ise; Güney Afrika, Rusya'nın kıtadaki en büyük ortaklarından bir tanesidir. Rusya'nın bu ülkeden ithalatı 2000 yılında 70 milyon dolardan fazla bir miktardan 2010 yılında 474 milyon dolardan fazla bir miktara ve 2017 yılında 628 milyondan fazla bir miktara erişmiştir. Bu ülkeye Rus ihracatı ise; 2000 yılında 33 milyon dolardan fazlayken, 2010 yılında 45 milyon dolardan fazla bir miktara ve 2017 yılında 203 milyon dolardan fazla bir miktara erişmiştir. Buna karşın Güney Afrika, Rusya'nın ithalatının %0.28'ine ve ihracatının 0.56'sına katkı koymaktadır (United Nations, <https://comtrade.un.org/data/> Erişim Tarihi: 12.10.2018).

Doğal kaynaklar, tarım ve Güney Afrika dışında; Rusya'nın Afrika ile ekonomik ilişkileri daha çok bilim, mühendislik, altyapı ve silah alanlarında yoğunlaşmıştır. Bu alanlar ise dünya siyasetinin çok kutuplaşmasında başlı başına stratejik bir öneme sahiptir. Mangan cevherini çıkarılıp işlenmesinde öne çıkan Renova Grubu, nikel üzerine uzmanlaşan Norilsk Nickel ve vanadyum ile çelik konusunda tanınan Evraz Grubu; Afrika'da bilimsel-teknik alanlarda faaliyet gösteren başlıca Rus şirketleri arasındadır. Rus devletine ait bir nükleer enerji kuruluşu olan Rosatom, Afrika'da Güney Afrika, Mısır, Tunus, Nijerya ve Gana gibi ülkelere nükleer reaktör sağlamaya yönelik çalışmalara girişmektedir (Borshchevskaya, <http://thehill.com/opinion/international/351684-from-moscow-to-marrakech-russia-is-turning-to-africa> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Kuznetsov, Naumkin ve Zvyagelskaya, <http://valdaiclub.com/files/18375/> Erişim Tarihi: 12.10.2018).

Rusya, Afrika'daki siyasal, askeri ve ekonomik ilişkilerini silah ticaretine koşut bir şekilde yürütmektedir (Oğultürk, 2017). Örneğin Afrika ülkeleriyle girişilen sermaye yoğun mineral ve enerji projeleri, silah anlaşmalarına koşullandırılmaktadır. 2015 yılının başında Rusya'nın; Uganda ile petrol anlaşmasını, Batı yaptırımları altında tutulan Rostec'in Rosoboronexport adlı bayisi ile gerçekleştirilen bir silah anlaşmasına bağladığı bilinmektedir. Benzer bir şekilde Güney Afrika, Angola ve Nijerya gibi ülkeler, Rusya ile hem enerji hem de silah sektöründe anlaşmalar sağlamıştır (Arkhangelskaya ve Dodd, 2016). Sadece 2013-2017 yılları arasında Afrika, Rusya'nın silah ihracatının %13'ünü teşkil etmiştir (Wezeman, Fleurant, Kuimova, Tian ve Wezeman, 2018). Aynı zamanda Rusya, Sahara Altı Afrika'nın en büyük silah ihracatçısıdır (TASS, <http://tass.com/sp/948360> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Rusya, savunma alanında da Afrika ile ilişkilerini geliştirmektedir. 2015-2016 yılları arasında Mısır ile Rusya arasında gerçekleştirilen ortak askeri tatbikatlar, ABD'yi son derece endişelendirmiştir (Borshchevskaya, <http://thehill.com/opinion/international/351684-from-moscow-to-marrakech-russia-is-turning-to-africa> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Rusya'nın Mısır'da birliklerini kalıcı olarak konuşlandırdığı tahmin edilmektedir ve bu ülkeyle hava sahası ile kimi askeri üstleri kullanma yönünde anlaşma gerçekleştirdiği kayda geçmiştir (Neale, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russia-is-syria-s-fate-libya-s-future-2> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Bu gelişmeler, çok kutuplaşma yönünde son derece önemlidir.

Tabii Rusya'nın Mısır'a verdiği önem, öncelikli olarak Mısır'ın komşusu Libya ilgilidir. Bu ilginin kaynağı, jeostratejik ve ekonomik olmak üzere başlıca iki noktada özetlenebilir. Jeostratejik olarak Rusya, Batı güçlerinin küresel prestiji ve askeri etkisini sekteye uğratmayı amaçlamaktadır. Libya'daki hâkim kamuoyu görüşü, Libya'nın Batı tarafından yüzüstü bırakıldığıdır ve Batı'nın Kaddafi sonrası kaos döneminde bu ülkeye doğrudan ilgi göstermemesi Rusya'ya gerekli güç boşluğunu yaratmıştır (Neale, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russia-is-syria-s-fate-libya-s-future-2> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Kaddafi döneminde, Rusya'nın Libya'nın doğu kıyısında Akdeniz Havzası'nı denetlemeye yönelik deniz üssü inşa etme arzusu zaten bilinmekteydi. Bugün de, Libya'nın Avrupa'ya yakınlığı, Arap Baharı sonrası oluşan küresel göçmen krizi bağlamında önemlidir. Dolayısıyla, Rusya'nın Libya'ya ekonomik, siyasal ve askeri anlamda hâkim olması, Avrupa'ya karşı kozunu da güçlendirilecektir (Eljarh, <http://valdaiclub.com/a/highlights/russia-s-ambitions-in-libya/> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Neale, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russia-is-syria-s-fate-libya-s-future-2>

future-2 Erişim Tarihi: 12.10.2018). İkinci olarak Kaddafi'nin katledilmesi Rusya'nın Libya'daki enerji, inşaat, altyapı ve savunma gibi stratejik sektörlerdeki milyonlarca dolarlık ekonomik çıkarlarını sekteye uğratmıştır. Ekonomik yaptırımlar ve stagnasyon altındaki Rusya, bugün bu ekonomik çıkarları geri kazanma peşindedir. Savaş sonrası Libya'sının yeniden inşası gereği ve mevcut petrol kaynakları, Rusya'nın iştahını kabartmaktadır (Eljarh, <http://valdaiclub.com/a/highlights/russia-s-ambitions-in-libya/> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Kuznetsov, Naumkin ve Zvyagelskaya, <http://valdaiclub.com/files/18375/> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Neale, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russia-is-syria-s-fate-libya-s-future-2> Erişim Tarihi: 12.10.2018).

3. Hindistan'ın Afrika'daki Yükselişi

Hindistan, BRICS bileşenleri içerisinde Afrika ile yakın ilişkiler geliştirmekte olan ülkelerin başında gelmektedir. Hindistan-Afrika ilişkilerinde öne çıkan başlıklar arasında kalkınma işbirliği, doğal kaynaklar, gıda ve enerji gösterilebilir. Kalkınma işbirliği, Narendra Modi döneminde ivme kazanmıştır (Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Ancak daha uzun dönemde değerlendirildiğinde, Hindistan'ın Afrika'ya yönelik yatırımları 1997 yılından 2016 yılına kadar toplamda 54 milyar dolara erişmiştir (Ministry of External Affairs, <http://www.mea.gov.in/lok-sabha.htm?dtl/28705QUESTION+NO153+INDIAN+AID+TO+AFRICAN+COUNTRIES> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Hindistan'ın, kalkınma işbirliğinde tarım, altyapı, eğitim, bilim ve bilgi teknolojileri gibi alanlara ağırlık verdiği bilinmektedir. Bu alanlardaki çalışmalar, Hindistan'ın Afrika'daki prestijinin hızla yükselişine doğrudan katkı sağlamıştır. Bununla birlikte Hindistan'ın kalkınma işbirliği çabaları, özünde Çin'ininkilerden farklı bir nitelik taşır. Çin'in büyük ölçekli altyapısal kalkınma projelerini öne çıkarmasından farklı olarak, Hindistan daha küçük ölçekli projelere yönelmektedir (Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Bu çerçevede Hindistan, 2015 yılından beri 44 farklı Afrika ülkesine toplamı 8 milyar doları bulan 152 farklı kredi kaynağı sağlamıştır. Sağlanan krediler, daha çok toplu taşıma, temiz enerji, tarım, sulama ve sinai kapasite artırımı gibi ihtiyaçlara yönlendirilmiştir. Hala sürmekte olan kamu yardımları ve ayrıcalıklı krediler dışında, çeşitli kalkınma projelerine yönelik 10 milyar dolarlık ek kredi sağlanmıştır. Ayrıca Hindistan tarafından Afrika'ya yönelik 2015-2020 yılları arasında 600 milyon dolarlık bağış yardımı öngörülmektedir. Hindistan'ın mevcut projeleri arasında; mesleki eğitim, bilgi teknolojisi ve mükemmellik merkezlerinin inşasının yanı sıra araç, ambulans, zirai gereç, bilgi teknolojisi ekipmanı, tıbbi gereç ve ilaç gibi gereksinimlerin teminine yönelik girişimler bulunmaktadır. Hatta Hindistan, kıtada sağlık alanında özel sektör ile ortaklık projelerinin başını çekmektedir ve Pan-Afrika Ağı Projesi adıyla bilinen ve 48 farklı Afrika ülkesini kapsayan bir tele-eğitim ve tele-tıp girişimi başlamıştır. 2015-2020 yılları arasında Hindistan tarafından kıtaya yönelik 50,000 adet burs sağlama taahhütü verilmiştir (Ministry of External Affairs, <http://www.mea.gov.in/lok-sabha.htm?dtl/28705QUESTION+NO153+INDIAN+AID+TO+AFRICAN+COUNTRIES> Erişim Tarihi: 12.10.2018).

Doğal kaynaklar, Hindistan'ın Afrika ile ilişkilerinde stratejik bir öneme sahiptir. En başta da, dünyadaki kesilmiş ve cilalanmış pırlantaların %90'ından fazlasını üreten ve yılda yaklaşık 10 milyar dolarlık işlenmemiş pırlanta ithal eden Hindistan, pırlantalarının neredeyse %80'ini Afrika'dan temin etmektedir (Carmody, 2013b). Hatta 2006 yılında, başka bir deyişle Afrika ile ilişkilerin ivme kazandığı Modi döneminden önce bile; Hindistan, altın ihtiyacının %12'sini, fosfat ihtiyacının %79'unu, çerez ihtiyacının %91'ini ve bakır ihtiyacının %16'sini Afrika'dan temin etmekteydi (Carmody, 2012: 121).

Gıda ve tarım, Hindistan-Afrika ilişkilerinde önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin, günümüzde Hindistan'ın kıtaya yönelik yatırımlarının %20'si gıda, içecek ve tütün sektörüne yoğunlaşmaktadır (Carmody, 2013b). Bu alan, yüksek nüfus sorunu yaşayan ve neoliberalleşmeden ötürü tarımı yerle bir olan Hindistan'ın gıda güvenliğiyle doğrudan ilintilidir. Özellikle baklagiller Hindistan'ın diyetinde başta gelen protein kaynaklarından bir tanesidir, ancak ülkenin baklagil üretimi nüfus artışından kaynaklanan ihtiyacı karşılamaya yetmemektedir. Dolayısıyla Hindistan, sınır ötesi zirai yatırımlara yönelmekte ve baklagil ihtiyacının da ötesinde sofraya yağ ve zirai enerji güvenliği gibi diğer stratejik alanlara ağırlık vermektedir. Afrika'da emeğin ucuzluğu ve Afrika tarımının Hindistan'a göre daha az zirai ilaca ihtiyaç duyması, Hint zirai yatırımlarında neredeyse yarıya yakın üretim tasarrufu olanağı sağlamaktadır (Carmody, 2013b). Ancak Hindistan'ın kalkınma işbirliği girişimleriyle güçlenen prestiji, kıtaya yönelik zirai yatırımların yoğunlaşmasıyla yerli halk nezdinde yara almaktadır. Çünkü bu yatırımlar, birçok durumda yerli halkların zorunlu göçe maruz bırakılmasıyla ve denetim eksikliği nedeniyle çevrenin zarar görmesiyle sonuçlanmaktadır (Batterbury, 2018). Zirai yatırımların Hindistan'ın Afrika ile ilişkilerindeki önemi, Etiyopya örneğiyle daha iyi anlaşılabilir. Bu ülkenin zirai topraklarına yapılan dış yatırımların %70'i Hindistan menşelidir (Carmody, 2013b).

Yukarıda kısaca değinildiği üzere, Hindistan'ın dış siyasetinde gıda ve enerji güvenliği birbiriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Hindistan, henüz 2013 yılında, dünyanın en büyük enerji talebine sahip üçüncü ülkesi konumundaydı. Bu ülkenin ekonomik büyümesini sürdürebilmesi için artan bir enerji tüketimine ihtiyacı vardır. Ancak tahminlere göre Hindistan 2013 yılını takip

eden kırk yıl içerisinde kömür kaynaklarını tüketmiş olacaktır (Carmody, 2013b; IEA, 2015). 2014 yılının sonlarına doğru, Hindistan'ın çıkarılmaya müsait 24 milyon varil petrol rezervi bulunmaktaydı. Yine de Hindistan'ın ekonomik kalkınmasını sürdürmesi için yılda ortalama 1.4 milyar varilden fazlasına ihtiyacı vardır. Bu nedenle Hindistan, sınır ötesi zirai yatırımlar aracılığıyla biyo-yakıt üretimine öncelik vermektedir (IEA, 2015). Benzer nedenlerle Nijerya, Güney Afrika, Gana, Angola ve Mısır gibi ülkeler, Hindistan'ın kıta dahilinde önde gelen ticaret ortakları arasındadır. Sadece 2015 yılında, Hindistan'ın Afrika'dan sağladığı ithalatın %73'ü bu ülkelerden kaynaklanmıştır. Mineral yakıtlar, yağ maddeleri ve kömür ile ham petrol gibi diğer maddeler, bu ülkelerle ticarete en çok yer kaplayan ürünler arasındadır. Sadece mineral yakıt veya yağ maddeleri, Hindistan'ın Afrika'dan ithalatının %57'sini teşkil etmektedir (Taylor, Van der Merwe ve Dodd, 2016). Son olarak Hint şirketlerinin kıtada hatırı sayılır bir varlığı bulunmaktadır. Hindistan'ın en büyük holdinglerinden Tata Grubu, 11 farklı Afrika ülkesinde toplamda 145 milyon dolara yakın bir yatırıma sahiptir. Hindistan'ın ilaç ihracatının %20'sinin Afrika'ya gittiği tahmin edilmektedir. Bu durum ise Cipla ve Ranbaxy gibi büyük Hint şirketlerinin etkinliği sayesinde gerçekleşmektedir (Taylor, Van der Merwe ve Dodd, 2016).

4. Afrika'da Anahtar Konumda Bir BRICS Ülkesi Olarak Çin

Afrika hakimiyeti konusunda Çin'e rakip başka bir BRICS ülkesi bulunmamaktadır. Rusya'nın tersine Çin, özellikle 2010 yılından itibaren Afrika'yı bir dış siyaset önceliği olarak görmektedir. Afrika ile güven bağları kurmaya yönelik olarak Çin, barış gücü ve çatışma yönetimi amacıyla kıtaya askeri ve finansal yardımlarda bulunmaktadır. Ancak Batılı güçlerden farklı olarak Çin, bu yardımlarını söylemde koşulsuzluk, tarafsızlık ve milli egemenlik ilkeleri çerçevesinde sürdürmektedir. Askeri müdahalecilik ve ekonomik yaptırım, Çin'in vurgulamaktan kaçındığı yöntemlerdir (Sicurelli, 2013). Ne var ki Batı güçleri ve Afrika'daki Batı yanlısı unsurlar, diktatörlüklerle işbirliğine girmekten çekinmeyen Çin'i kıtanın demokrasisini geriletmeyle itham etmektedir (Duchâtel, Gowan ve Rapnouil, 2016; Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018; Sicurelli, 2013). Yine de Çin'in Afrika'nın güvenlik rejimine katkısı tartışma götürmezdir. Çin, Birleşmiş Milletler'in barış gücü misyonlarına etkin bir şekilde katılmakta ve Afrika Birliği ile işbirliğini önemsemektedir. Sadece 2016 yılında, yaklaşık 2200 Çin barış gücü mensubu Afrika'da görev almıştır. Çin donanması, çok kutupluluk lehine kıtadaki etkinliğini artırmış ve Cibuti'de kalıcı bir üs kurmuştur. Bununla birlikte Çin, Afrika'ya silah sağlayan başlıca ülkeler arasındadır. 2011-2014 yılları arasında, Sahara Altı Afrika'sının silah ithalatının %24'ü Çin tarafından sağlanmıştır. Yine Çin, birçok Afrika ülkesine büyük miktarda düşük maliyetli ve yüksek kaliteli hafif silah temininde bulunmaktadır (Eisenman ve Shinn, 2018).

Afrika, Çin'in dış yardımlarında birinci sırayı almıştır. Bu durum, dış yardımlar ve finans alanında ABD'nin kıtasal hegemonyasını zor duruma sokmuştur. 2000-2013 yılları arasında, Çin tarafından Afrika'ya yönelik yaklaşık 30 milyar dolarlık bir yardım aktarımı gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Çin'in Exim Bankası, Afrika'ya en fazla kredi sağlayan finans kurumu konumundadır. Afrika'ya yönelik Çin kredisi, 2000 ve 2014 yılları arasında hemen hemen 86.3 milyar doları bulmuştur. Bu kredilerin büyük kısmı, sıkı önlemler dayatan herhangi bir siyasal koşul aranmaksızın altyapı projelerine aktarılmıştır. Ancak Çin'in siyasal koşulsuzluğunun pratikte asgari koşulsuzluk şeklinde uygulandığı gözlemlenmektedir. Çin; Batı gibi özelleştirme, liberalleşme ve demokratikleşme türünde katı ve kapsamlı koşullar dayatmaktan kaçınmakta ve birçok Afrikalı siyasal kesimin sempatisini kazanmaktadır. Yine de Çin, yardımlarında Afrikalı ülkelerin birtakım ödümler vermesini beklemektedir. Yerel ekonomileri Çin'in yatırım ve ticaretini açık bırakmak, bu tür ödümlerin başında gelmektedir. Çin şirketleriyle gerçekleştirilen birçok anlaşmada, Afrika ülkelerinden, Çin şirketlerinin kendi ülkelerinden işgücü sağlamasına göz yumulması beklenmektedir. Çin menşeli aracı şirketlerin sözleşmelere dahil edilmesi çok karşılaşılan bir diğer koşuldur. Üstü kapalı da olsa, Afrika ülkelerinden ayrıca Tek Çin Siyaseti gibi Çin'in temel dış siyaset önceliklerini tanınması istenmektedir (Eisenman ve Shinn, 2018).

Çin'in yatırımlarının ve kısmi koşullu iş anlaşmalarının da etkisiyle, Afrika'da Çinli bir nüfus ortaya çıkmıştır. 2014 yılında, Afrika'nın en azından 250,000'lik bir Çinli çalışan nüfus barındırdığı tahmin edilmektedir. Hatta resmi tahminlerinde ötesinde, Çinli nüfusun şimdiden 1 milyona erişmiş olabileceği konuşulmaktadır (Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Böylesi bir iş ortaklığı ortamında Afrika, bugün Çin'in gelişmekte olan dünyaya gerçekleştirdiği ihracatın dörtte birine ev sahipliği yapmaktadır. Çin'in Afrika'ya doğrudan yatırımları, sadece 2000-2006 yılları arasında 19 kat artmıştır (Carmody, 2013b). Günümüzde Güney Afrika Çin'in Afrika kıtasındaki yatırımlarının %40'ını almaktadır. Karşılığında ise Çin, bu ülkeye tekstil ihracatını sınırlama taahhütünde bulunmuştur. Çin ile Güney Afrika arasında sağlanan kapsamlı stratejik ortaklık anlaşması dahilinde Çin, bu Afrika ülkesinden mineral ithal edebilmekte ve ülkeye makine ve tekstil dahil işlenmiş ürünler ihraç edebilmektedir (Carmody, 2013b).

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Çin'in Afrika ile ilerleyen ayrıcalıklı ilişkilerine saf bir yardımseverlik duygusunun yön verdiği söylenemez. Çin'in büyük devlet şirketleri Afrika'nın stratejik sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında, 100 milyar dolarlık bir yatırımla 2014 yılında Güney Sudan'da gerçekleştirilen petrol yatırımları, Doğu

Afrika'da 18,3 milyar dolara gerçekleştirilen demiryolu yatırımları ve Etiyopya ile Ruanda'da gerçekleştirilen konfeksiyon üretimine yönelik yatırımlar göze çarpmaktadır (Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Aynı şekilde Çin yatırımları, Huawei ve ZTU gibi şirketler aracılığıyla Afrika'nın hizmet sektörüne de yoğunlaşmaktadır. Çin'in en büyük Internet üzerinden haberleşme ve toplumsal ağ platformu WeChat, şimdiden Afrika pazarına giriş yapmış ve Facebook, WhatsApp gibi uygulamalara rakip olmuştur (Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Bu gelişme, çok kutuplaşma bağlamında ayrıca önemlidir.

2009 yılına kadar Çin, Afrika'nın en büyük ticaret ortağı olmayı başarmıştır. Çin'in Afrika'dan sağladığı ithalatın yaklaşık %85'i, petrol, mineraller (örneğin bakır, demir, kobalt, manganez ve tantal) ve sert ağaç kerestesi gibi hammaddelerden oluşmaktadır. Çin'in başlıca ticaret ortakları arasında en çok Güney Afrika, Angola, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Güney Sudan ve Zambiya gibi ülkeler öne çıkmaktadır. Çin'in kıtaya yönelik ihracatı ise daha çok tekstil, elektronik ürünler, makineler ve ulaşım gereçleri gibi yüksek değerli üretim mamullerine yöneliktir (Eisenman ve Shinn, 2018; Kumar ve Stanzel, https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086 Erişim Tarihi: 12.10.2018). Bir yandan Çin, Afrika'da düşük maliyetli malların piyasaya girişini sağlamaktadır. Öte yandan ise Afrika, Çin'e yönelik artan bir ithalat bağımlılığı geliştirmektedir ve bu durum yerel sınai kalkınmayı yavaşlatmaktadır. Örneğin Gana'da Çin tekstil ürünlerinin yerel tekstil sektörünü zayıflatması ve birçok yerel fabrikanın kapanmasına yol açması önemli bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Benzer şekilde Afrika, Çin'e yönelik de ağır bir ihracat bağımlılığı geliştirmiştir ve doğal kaynaklara dayalı gelişme sınai çeşitlenmeyi sınırlamaktadır. 2015 yıllarına ait verilere göre, Eritre, Orta Afrika, Angola, Sudan, Moritanya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti gibi ülkelerin ihracatının %40'ından fazlası Çin'e gitmektedir. Aynı kategoride Zambiya ve Liberya'nın oranları sırasıyla %28 ve %27'dir (Langan, 2017).

Son olarak parantez açmakta yarar vardır: Çin'in doğrudan yatırımları da kendisinin doğal kaynaklara yönelik çıkarlarını yansıtmaktadır. Sadece 2011 yılında, Çin'in Afrika'ya doğrudan yabancı yatırımlarının %31'i petrol ve madencilik için yöneliktir. Aynı yıl, bankacılık ve finans bu yatırımların %20'sini, inşaat %16'sını ve üretim %15'ini yutmuştur. Yatırımlardan geriye kalan paylar ise; hizmet sektörü, teknoloji, toptancılık ve perakendecilik, tarım ve emlak sektörü arasında bölüştürülmüştür (Eisenman ve Shinn, 2018).

Zambiya örneği, Çin'in Afrika ile ilişkilerinde doğal kaynakların önemini yansıtmaktadır. Zambiya, büyük bir dış borç problemiyle boğuşmaktadır. Borçlar, GSYH'nin %29'unu teşkil etmektedir. Zambiya'nın borcunun büyük kısmı Çinli devlet bankalarındadır ve yol, hava limanı ve enerji santralleri gibi altyapı projelerinden kaynaklanmaktadır (Hill, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-13/zambia-to-see-restructuring-of-debt-to-china-after-imf-warning> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Mariam, <https://www.pambazuka.org/global-south/chinese-neocolonialism-africa> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Çin ise Zambiya'nın borç yükümlülüğünü doğal kaynaklara erişim yolunda bir avantaj olarak kullanmaktadır. Zambiyalı kimi siyasetçiler, Çin'i doğal kaynaklar üzerinden neo-sömürgecilik siyasetleri gütmekle suçlamaktadır. Zambiya'da Çinli şirketlerde yönelik şikâyetlerin başında, ülkenin borç yükünün baskı unsuru olarak kullanılarak kötü çalışma koşullarının dayatılması ve yasa dışı madencilik etkinlikleri gelmektedir. Hatta, bu sorunlar diplomatik krizlere yol açmıştır. Örneğin 2017 yılında 31 Çinli yasa dışı madencilik suçundan tutuklanmıştır ve bu durum iki ülke arasında gerilime yol açmıştır (Hill, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-13/zambia-to-see-restructuring-of-debt-to-china-after-imf-warning> Erişim Tarihi: 12.10.2018; Mariam, <https://www.pambazuka.org/global-south/chinese-neocolonialism-africa> Erişim Tarihi: 12.10.2018; South China Morning Post, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2096858/chinese-nationals-held-zambia-over-illegal-mining> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Dayatılan kötü çalışma koşullarıyla ilgili olarak, Çinli şirketlerin ek çalışma ücretlerini ödemediği, hiçbir hak sağlamayan kısa dönemli kontratlarla çalıştığı ve Çinli çalışanları kayırdığı suçlamaları yaygındır (Carmody, 2013b). Zambiya'nın durumunda, önde gelen sendika temsilcileri Çin'in ülkeye ekonomik katkılarını kabul ededursunlar, daha sıkı kamu denetimi uygulanmasını önermektedirler. Ancak bütün bu sorunlara karşın, Çin, Afrika'da Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinden daha yüksek bir popülerliğe sahiptir. 2015 yılına ait Pew Küresel Tutumlar Anketi sonuçlarına göre, Afrika'da Çin hakkında olumlu düşünce oranı %70'tir (Carmody, 2013b; Dollar, 2016).

5. BRICS'in Afrika'ya Köprüsü Görevini Üstlenen Güney Afrika

Güney Afrika, diğer BRICS ülkeleri ile aynı zeminde değerlendirilemez. Uluslararası Para Fonu'nun 2017 yılı hesaplamalarına göre, Güney Afrika en büyük dünya ekonomileri içerisinde sadece 33. sıradaydı (IMF, <https://www.imf.org/en/Data> Erişim Tarihi: 12.10.2018). Benzer şekilde dünyada nüfus büyüklüğü bakımından 25. ve yüzölçümü bakımından 24. sıradaydı. BRIC adlandırmasını ilk ortaya atan kişi olarak bilinen Jim O'Neill, ekonomik performans ve siyasal etki bakımından dünyada Güney Afrika'dan çok daha önemli Endonezya, Türkiye, Suudi Arabistan gibi birçok ülke bulunduğu tespitinde bulunmuştur (Carmody, 2013b). Dahası Güney Afrika, dünyanın en eşitsiz ülkeleri

arasındadır ve bu eşitsizlik, 1994 yılından günümüze uzanan Apartheid sonrası liberalleşme siyasetleriyle doğrudan ilintilidir (Carmody, 2013b). Bunların da ötesinde Güney Afrika'nın Afrika kıtası içerisindeki etkisinin dahi abartıldığı düşünülmektedir, çünkü birçok Afrika ülkesi Güney Afrika'yı "alt-empyralist" ve beyaz zenginlerin hâkim olduğu bir ülke olarak değerlendirmektedir. Güney Afrika'nın dış siyasetinde yönetim, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlara sık sık atıfta bulunması, otoriter eğilimli Afrika rejimlerini ürkütmektedir (Carmody, 2013b; Prys, 2012).

Peki, Güney Afrika'nın Çin ve Brezilya gibi ülkelerin etkin desteğiyle BRICS örgütüne dahil edilmesi hangi nedenlerle açıklanabilir? Güney Afrika'nın küresel etkisinden ziyade bölge ölçeğindeki ekonomik ve sembolik gücünün bu konuda ağır bastığı söylenebilir. Sembolik olarak Güney Afrika, iş çevrelerine hitap eden çok taraflılık, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeleri benimseyerek küresel yönetim alanında önemli görevler üstlenmiş ve kendi ismini markalaştırmıştır. Bu bağlamda 2007 yılında Güney Afrika Kalkınma Ortaklığı Ajansı'nın temellerinin atılması ve Güney Afrikalı siyasetçi Nkosazana Dlamini-Zuma'nın 2012 yılında Afrika Birliği'nin başına geçmesi son derece önemlidir (Carmody, 2013b). Güney Afrika; Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nı yönetmekle kalmamış, aynı zamanda Hindistan-Brezilya-Güney Afrika Üçlü Diyalog Forumu'na dahil olmuş ve Bağlantısızlar Hareketi ile Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlara etkin bir katılım sağlamıştır (Prys, 2012).

Ekonomik olarak ise Güney Afrika; 2012 yılında Hindistan ve Çin'i takiben dünyada az gelişmiş ülkelere en fazla doğrudan dış yatırım sağlayan ülke olarak kayda geçmiştir (Carmody, 2013b). Kıtanın ikinci en büyük ekonomisi olan Güney Afrika'nın dış yatırımları; daha çok altyapı, iletişim, madencilik, petrol ve gaz sektörlerine yoğunlaşmaktadır. Bunlara ek olarak Afrika'ya gelen yabancı yatırımcılar ve iş çevreleri, Güney Afrika'yı Afrika kalkınmasının bir katalizörü ve ara bulucusu olarak görmektedir (Carmody, 2013b; Prys, 2012). Afrika'nın en yüksek kalitedeki insan kaynaklarına ve kurumsal gelişkinliğine sahip olmasından ötürü Güney Afrika, yabancılar tarafından güvenilir bir ortak olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Güney Afrika, 2009 yılı Ekonomik Devlet Gücü Endeksi'nde dünyada dokuzuncu sıradadır. Bu endeks, ekonomik gücü devlet gelirleri, döviz rezervleri, ihracat gücü ve insan kaynakları bağlamında değerlendirmektedir (Carmody, 2013b).

Güney Afrika, BRICS ülkelerinin Afrika'da doğal kaynaklara erişimini kolaylaştırmaktadır. En nihayetinde bu ülke, dünya ölçeğinde tanınan bir krom, pırlanta, altın ve platin üreticisidir (Scholvin, 2014). İnsan kaynakları ve teknolojik altyapısı, Güney Afrika'yı doğal kaynakların çıkarımı ve işlenmesinde avantajlı kılmaktadır. Örneğin Güney Afrika; Nijerya, Zambiya ve Zimbabve'de kömür; Angola, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Namibya ve Batı Afrika'da pırlanta; Doğu ve Batı Afrika'da altın çıkarmaktadır (Scholvin, 2014). Ayrıca Güney Afrika'nın insan kaynakları bakımından üstünlüğü şirketlerine de yansımıştır. Afrika'nın en büyük 20 şirketinden 17'si Güney Afrika menşelidir ve bu şirketler Afrika kıtasının doğal kaynaklarının dünyaya aktarılmasında ve Afrika ekonomisinin hizmet altyapısını sağlamada baş rolü oynamaktadır (Carmody, 2013a: 236). Finansal sektörde, Güney Afrika'nın Absa Bankası ve Nedbank kıtada ön plandadır. Pick 'n' Pay ve Shoprite, perakendecilikte en tanınmış Güney Afrika şirkettir. MTN ve Vodacom, kıtanın iletişim sektöründe öne çıkmaktadır (Scholvin, 2014). Bu şirketlerin gücüne koşut Güney Afrika, bugün Afrika'daki kaplanmış yolların ve demir yolu ağlarının yarısına ve en büyük yedi deniz limanına sahiptir. Güney Afrika, kıtanın telefon altyapısı ve iletişim ana sisteminde neredeyse tekelleşmiştir (Prys, 2012: 45). İşte bu sayede Güney Afrika, kıta dışından gelen şirketlerin bölgesel yayılmasını ve altyapısal desteğini sağlayabilmesinden ötürü BRICS'te kendine önemli bir pozisyon edinmiştir (Carmody, 2016). Bu şartlar altında 2000-2009 yıllarında BRIC ve Afrika arasındaki ticaret, 16 milyar dolardan 157 milyar dolara, toplamda on kat büyüme göstermiştir. Bu büyümenin lokomotifi Güney Afrika olmuştur (Carmody, 2013b).

Sonuç ve Değerlendirme

Bu makalede, BRICS'in Afrika'daki yükselişinin jeopolitik ve ekonomik dinamikleri dünya ekonomi ve siyasetinin çok kutuplaşması bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca, BRICS'in Afrika kalkınmasına olumlu ve olumsuz etkileri irdelenmiştir. Jeopolitik ve ekonomik olarak, enerji ve doğal kaynaklara erişim ile silah ticareti öne çıkmaktadır. BRICS'in Afrika'da altyapısal ve toplumsal kalkınma konusundaki liderliğinin, Batılı ülkelerin ekonomik etki alanını sınırlandırdığı gözlemlenmektedir. Çin ve Brezilya gibi ülkelerin Afrika'ya finansal desteği, ABD merkezli Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi hegemonyacı kuruluşların etkisini sınırlamaktadır. Bununla birlikte, BRICS'in Afrika'ya yönelik askeri faaliyetleri, çok kutuplaşması sürecine doğrudan bir katkı sağlamaktadır.

Lula döneminde Afrika'ya ilgisi tavan yapan Brezilya'nın durumunda en göze çarpıcı etkenlerden bir tanesi, Batılı ülkelerin kalkınma yardımı söylemine karşı karşılıklı kalkınma söyleminin öne çıkarılmasıdır. Brezilya, bu söylemini daha çok toplumsal kalkınma programları ve altyapı projeleri vasıtasıyla pratik düzleme aktarmaktadır. Batı ülkelerin koşullu yardımlarından farklı olarak Brezilya, koşulsuzluk kıstasıyla hareket etmekte ve yerel ekonomik kalkınma, toplumsal kapsayıcılık ve kaynakların adil dağılımı ilkelerine yaslanmaktadır. Brezilya'nın Afrika'daki yükselişi, salt Batılı güçlerin kıtadaki hakimiyetini etkilememiştir. Benzer şekilde bu durum, Brezilya ve Çin arası bir rekabetin de önünü açmıştır.

Brezilya'nın Afrika'da artan saygınlığı, Çin'in aksine yerel işgücünü daha fazla önemsemesiyle de ilintilidir. Ancak bu iki ülke arasındaki rekabet, kıtasal işbirliği kanallarını tıkayacak ölçüde keskinleşmemiştir.

Rusya'ya gelince, bu ülkenin doğal kaynak zengini olması, Afrika ile ilişkilerinin daha geri planda kalmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak yine de küresel doğal kaynak fiyatlarının denetiminde ve Batılı güçlerin etkisinin dengelenmesinde hem Afrika hem de Rusya'nın ortak çıkarları bulunmaktadır. Ayrıca, Rusya, Afrika'daki geniş silah pazarından vazgeçmeye niyetli değildir. Dolayısıyla Batının ekonomik yaptırımları altında bulunan Rusya'nın Afrika ile ilişkilerini daha çok geliştirmeye hevesli olduğu gözlemlenmektedir. Dahası Rusya'nın Mısır ve Libya'ya karşı ilgisindeki gözle görülür artışın, ABD'nin küresel askeri etkisini sınırlandırmaya ve Avrupa'nın jeopolitiğine etki etmeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Brezilya'ya benzer bir şekilde Rusya da Afrika ile ilişkilerinde koşulsuzluk ilkesine yaslanmaktadır. Ancak pratik düzlemde, Rusya ilişkilerini daha çok silah ve enerji anlaşmalarında birtakım stratejik imtiyazlara bağlamaktadır. Yine de Rusya'nın üstü örtülü koşullar dayatması, Batı'nın yapısal uyum siyasetlerindeki gibi ayrıntılı ve kapsamlı bir buyurganlık içermemektedir.

Hindistan, Afrika'da Rusya'dan bir adım öndedir ve tıpkı Brezilya gibi insancıl bir kalkınma işbirliği ilkesini öne çıkarmaktadır. 2000'li yıllarda Hindistan'ın Afrika'ya yönelik yardımlarında ciddi artışlar sağlanmıştır. Ancak en nihayetinde Hindistan'ın Afrika'ya artan ilgisi ağırlıklı olarak doğal kaynaklar ve enerji güvenliğiyle ilgilidir. Bununla birlikte Çin'in aksine, Hindistan, daha küçük ölçekli kalkınma işbirliği projelerine ve profesyonel gelişim gibi insan kaynaklarının gelişimine yönelik programlara yaslanmaktadır.

Tartışmasız Çin, Afrika'da en güçlü konuma sahip BRICS ülkesidir. Tıpkı diğer BRICS üyeleri gibi Çin, Afrika ile ilişkilerinde koşulsuzluk ilkesine yaslanmaktadır. Ancak Çin menşei kalkınma proje ve yardımları da, Afrika ülkeleri nezdinde görece küçük ölçekli siyasal ve ekonomik ödünlere bağlanmıştır. Tıpkı Rusya gibi, Çin'in Afrika'daki askeri yayılmacılığı, dünya siyasetinin çok kutuplaşmasına birinci elden katkı koymaktadır. Öte yandan Çin'in Afrika ile artan ekonomik ilişkileri, dünya ekonomisinin çok kutuplaşmasına katkı yapmakla birlikte, kendisinin neo-sömürgeci arzularıyla ilgili yerel halk nezdinde birtakım soru işaretleri uyandırmaktadır. Yine de Çin'in popülerliğinin, diğer Batılı ülkelere nazaran daha yaygın olduğu gözlemlenmektedir.

Son olarak Güney Afrika, kıtanın lider ekonomilerinden ve siyasal öncülerinden bir tanesidir. Diğer BRICS ülkeleri kadar küresel bir etkiye sahip olmasa da, kendi kıtasında stratejik bir konum kazanmıştır. Her ne kadar birçok Afrika ülkesi tarafından "alt-empyalizm" suçlamasıyla karşılaşsa da, sahip olduğu teknik, insan kaynakları ve kurumsal birikimiyle Afrika'ya gelen yabancı yatırımcıların aracılığı rolünü oynamaktadır. Dolayısıyla daha çok doğal kaynaklar, enerji güvenliği ve savunma işbirliği için bölgeye gelen BRIC ülkeleri, Güney Afrika'nın devlet ve şirket gücüne yaslanmaktadır.

İlerleyen yıllarda BRICS'in Afrika ile ilişkileriyle ilgili araştırma gündemi güncelliğini koruyacaktır. Son gelişmeler ise bu gündemi ilgi uyandırıcı yeni sorularla genişletmektedir. Brezilya'da yaşanmakta olan ekonomik kriz ile birlikte 2018 yılında aşırı sağcı kimliği ve geçmişte Afrika kökenlilere karşı rencide edici söylemleriyle tanınan Jair Bolsonaro'nun başa gelmesi; Brezilya'nın Afrika'daki yükselişini nasıl etkileyecektir? Çin ve Rusya'nın son yıllarda Afrika'da gerçekleştirdiği askeri genişleme nasıl sonuçlanacaktır? "Yeni Marshall Planı" olarak lanse edilen Çin menşei Kuşak ve Yol girişimi, Çin'in Afrika'daki yükselişine ileride neler katabilir? Hindistan'da Afrika ile ilişkilerde yeni bir çığır açmış Başbakan Narendra Modi'nin popülerliği 2018 yılında ciddi bir gerileme yaşamıştır. Modi'siz bir Hindistan, Afrika'da nasıl bir strateji izleyebilir?

Kaynakça

- Acharya, A. (2014). *The End of American World Order*. Londra: Polity.
- Akokpari, J. (2016). South Africa and the African Union's Peace and Security Architecture: Old Responsibilities and New Challenges. *Brazilian Journal of African Studies*, 1(2), 28-47.
- Alcaro, R., Peterson, J., & Greco, E. (Eds.). (2016). *The West and the Global Power Shift: Transatlantic Relations and Global Governance*. New York: Palgrave Macmillan.
- Amin, S. (2013). *Beyond US Hegemony: Assessing the Prospects for a Multipolar World*. Londra: Zed Books.
- Arkhangelskaya, A., & Dodd, N. (2016). Guns and Poseurs: Russia Returns to Africa. In J. van der Merwe, J. Taylor, & A. Arkhangelskaya (Eds.), *Emerging Powers in Africa* (pp. 159-176). New York: Palgrave Macmillan.
- Arkhangelskaya, A., & Shubin, V. (2013). Russia's Africa Policy. *SAIIA Occasional Paper* (Johannesburg, South African Institute of International Affairs), 157, 1-20.
- Batterbury, S., & Ndi, F. (2018). Land-grabbing in Africa. In J. A. Binns, K. Lynch, & E. Nel (Eds.), *The Routledge Handbook of African Development* (pp. 573-582). New York: Routledge.

- Bennett, A. (2010). Process Tracing and Causal Inference. In H. E. Brady, & D. Collier (Eds.), *Rethinking Social Inquiry* (pp. 207–220). Plymouth: Rowman and Littlefield.
- Bhagwati, J. (2004). *In Defense of Globalization*. Oxford: Oxford University Press.
- Black, J. L., & Johns, M. (Eds.). (2016). *The Return of the Cold War: Ukraine, The West and Russia*. New York: Routledge.
- Borshchevskaya, A. (2017). *From Moscow to Marrakech: Russia Is Turning Its Eyes to Africa*. [Available online at: <http://thehill.com/opinion/international/351684-from-moscow-to-marrakech-russia-is-turning-to-africa>], Retrieved on October 12, 2018.
- Campbell, K. (2016). *The Pivot: The Future of American Statecraft in Asia*. New York: Twelve.
- Carmody, P. (2013a). Globalising Solidarity or Legitimizing Accumulation? Brazilian Strategies and Interests in Africa. *Irish Studies in International Affairs*, 24(1), 81-99.
- Carmody, P. (2013b). The Rise of the BRICS in Africa: *The Geopolitics of South-South Relations*. Londra: Zed Books.
- Carmody, P. (2012). A Global Enclosure: The Geo-Logics of Indian Agro-Investments in Africa. In J. A. Allen (Ed.), *Handbook of Land and Water Grabs in Africa: Foreign Direct Investment and Water Security* (pp. 94-103). New York: Routledge.
- Carmody, P. (2016). *The New Scramble for Africa*. Cambridge: Polity Press.
- Collier, D. (2011). Understanding Process Tracing. *Political Science and Politics*, 44(4), 823-830.
- De Freitas, M. V. (2016). *Brazil and Africa: Historic Relations and Future Opportunities*. Washington: GMF.
- Desai, R. (2013). *Geopolitical Economy: After US Hegemony, Globalization and Empire*. Londra: Pluto Press.
- Dollar, D. (2016). *China's Engagement with Africa: From Natural Resources to Human Resources*. Washington: The Brookings Institution.
- Duchâtel, M., Gowan, R., & Rapnouil, M. L. (2016). *Into Africa: China's Global Security Shift*. Londra: European Council on Foreign Relations.
- Eisenman, J., & Shinn, D.H. (2018). China and Africa. In M. Shanguhya, & T. Falola (Eds.), *The Palgrave Handbook of African Colonial and Postcolonial History* (pp. 839-854). New York: Palgrave MacMillan.
- Eljarh, M. (2018). *Russia's Ambitions in Libya*. [Available online at: <http://valdaiclub.com/a/highlights/russia-s-ambitions-in-libya/>], Retrieved on October 12, 2018.
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Gürçan, E. C. (2018). Amerikan hegemonyası ve dünya siyasetinin çok-kutuplaşması: Post-hegemonyacı bir düzene doğru mu?. *Teori*, 28(4), 8-29.
- Gürçan, E. C. (2019a). Geopolitical Economy of Post-hegemonic Regionalism in Latin America and Eurasia. *Research in Political Economy*, 34(1), 59-86.
- Gürçan, E. C. (2019b). *Multipolarization, South-South Cooperation and the Rise of Post-Hegemonic Governance*. New York: Routledge.
- Gürçan, E. C. (2019c). Political geography of Turkey's intervention in Syria: underlying causes and consequences (2011-2016). *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 11(1), 1-10.
- Hardt, M., & Negri, A. (2005). *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. New York: Penguin Books.
- Hill, M. (2018). *Zambia to Seek Restructuring of Debt to China After IMF Warning*. [Available online at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-13/zambia-to-seek-restructuring-of-debt-to-china-after-imf-warning>], Retrieved on October 12, 2018.
- IMF. (2018). *Online Database*. [Available online at: <https://www.imf.org/en/Data>], Retrieved on October 12, 2018.
- International Energy Agency (IEA). (2015). *India Energy Outlook: World Energy Outlook Special Report*. Paris: IEA.
- Kumar, S., & Stanzel, A. (2016). *India and China: A scramble for Africa?*. [Available online at: https://www.ecfr.eu/article/commentary_india_and_china_a_scramble_for_africa_7086], Retrieved on October 12, 2018.

- Kuznetsov, V, Naumkin, V., & Zvyagelskaya, I. (2018). *Russia in the Middle East: The Harmony of Polyphony*. [Available online at: <http://valdaiclub.com/files/18375/>], Retrieved on October 12, 2018.
- Langan, M. (2017). *Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa*. New York: Palgrave MacMillan.
- Legvold, R. (2016). *Return to Cold War*. Londra: Polity.
- MacKinnon, M. (2007). *The New Cold War: Revolutions, Rigged Elections, and Pipeline Politics in the Former Soviet Union*. Toronto: Random House Canada.
- Mandelbaum, K. (2016). *Mission Failure: America and the World in the Post-Cold War Era*. Oxford: Oxford University Press.
- Mariam, A. G. (2017). *Chinese Neocolonialism in Africa*. [Available online at: <https://www.pambazuka.org/global-south/chinese-neocolonialism-africa>], Retrieved on October 12, 2018.
- McCoy, A. W. (2017). *In the Shadows of the American Century: The Rise and Decline of US Global Power*. Chicago: Haymarket Books.
- Ministry of External Affairs. (2017). *Question No.153: Indian Aid to African Countries*. [Available online at: <http://www.mea.gov.in/lok-sabha.htm?dtl/28705/QUESTION+NO153+INDIAN+AID+TO+AFRICAN+COUNTRIES>], Retrieved on October 12, 2018.
- Muchie, M., Lukhele-Olorunju, P., & Akpor, O. (Eds.). (2013). *The African Union Ten Years After: Solving African Problems with Pan-Africanism and the African Renaissance*. Pretoria: Africa Institute of South Africa.
- Muntschick, J. (2018). *The Southern African Development Community (SADC) and the Europe*. New York: Palgrave MacMillan.
- Murray, D., & Brown, D. (Eds.). (2012). *Multipolarity in the 21st Century: A New World Order*. New York: Routledge.
- Nathan, L. (2012). *Community of Insecurity: SADC's Struggle for Peace and Security in Southern Africa*. Farnham: Ashgate.
- Ndambendia, H. (2015). Africa Trade and Investment with BRIC Nations in a Changing Economic Landscape: The Role of China. *MPRA Working Papers*, Issue 71675, 1-20.
- Neale, E. (2018). *Russia: Is Syria's Fate Libya's Future?*. [Available online at: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/russia-is-syria-s-fate-libya-s-future-2>], Retrieved on October 12, 2018.
- Oğultürk, M. C. (2017). Russia's Renewed Interests in the Horn of Africa as a Traditional and Rising Power. *Russia's Dual Roles in Global Politics as a Traditional Great Power and a Rising Power*, 2(1), 121-143.
- Prys, M. (2012). *Redefining Regional Power in International Relations*. New York: Routledge.
- Robinson, W. I. (2004). *A Theory of Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World*. Baltimore: The Johns Hopkins University.
- Scholvin, S. (2014). *The Geopolitics of Regional Power: Geography, Economics and Politics*. New York: Routledge.
- Seifert, J. (2013). New Asymmetries or Old Patterns? South-South Cooperation between Brazil and Angola. In J. van der Merwe, I. Taylor, & A. Arkhangelskaya (Eds.), *Emerging Powers in Africa* (pp. 129-157). New York: Palgrave Macmillan.
- Sicurelli, D. (2013). The Security Culture of the African Union Adapting and Reacting to External Models. In U. Lorenz-Carl, & M. Rempe (Eds.), *Mapping Agency Comparing Regionalisms in Africa* (pp. 17-34). New York, Routledge.
- Söderbaum, F. (2003). *The New Regionalism in Africa*. New York: Routledge.
- South China Morning Post. (2017). *Chinese Nationals Held in Zambia over Illegal Mining*. [Available online at: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2096858/chinese-nationals-held-zambia-over-illegal-mining>], Retrieved on October 12, 2018.
- Stolte, C. (2015). *Brazil's Africa Strategy: Role Conception and the Drive for International Status*. New York: Palgrave MacMillan.
- Stuenkel, O. (2016a). *Post-Western World: How Emerging Powers Are Remaking Global Order*. Cambridge: Polity Press
- Stuenkel, O. (2016b). *The BRICS and the Future of Global Order*. Londra: Lexington Books.

- Suyama, B., Waisbich, L. T., & Leite. (2016). Brazil as a Development Partner Under Lula and Rousseff: Shifts and Continuity. In J. Gu, A. Shankland, & A. Chenoy (Eds.), *The BRICS in International Development* (pp. 25-62). New York: Palgrave Macmillan.
- TASS. (2017), *Russia–Africa: A Structural Approach to Cooperation in the New Economic Reality*. [Available online at: <http://tass.com/sp/948360>], Retrieved on October 12, 2018.
- Taylor, I., der Merwe, J. V., & Dodd, N. (2016). Nehru's Neoliberals: Draining or Aiding Africa?. In J. V. Merwe, I. Taylor, & A. Arkhangelskaya (Eds.), *Emerging Powers in Africa: A New Wave in the Relationship?* (pp. 107-128). New York: Palgrave MacMillan.
- Touray, O. A. (2016). *The African Union: The First Ten Years*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Tozzo, B. (2018). *American Hegemony after the Great Recession: A Transformation in World Order*. New York: Palgrave Macmillan.
- Trickett, N. (2018). *Why Putin's Oil Maneuvers Will Keep Russia in the Middle East*. [Available online at: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/05/why-putins-oil-maneuvers-will-keep-russia-in-the-middle-east/?noredirect=on>], Retrieved on October 12, 2018.
- United Nations. (2018). *UN Comtrade Database*. [Available online at: <https://comtrade.un.org/data/>], Retrieved on October 12, 2018.
- Vennesson, P. (2008). Case Studies and Process Tracing: Theories and Practices. In D. Porta, & M. Keating (Eds.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective* (pp. 223-239). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wezeman, P. D., Fleurant, A., Kuimova, A., Tian, N., & Wezeman, S. T. (2018). *Trends in International Arms Transfers, 2017*. Solna: SIPRI.
- Wolf, M. (2004). *Why Globalization Works*. New Haven: Yale University Press.
- Woodley, D. (2017). *Globalization and Capitalist Geopolitics: Sovereignty and state power in a multipolar world*. New York: Routledge.

Extended Abstract

Aim and Scope

Africa constitutes a strategic point of convergence of world powers competing fiercely to control natural resources and establish hegemony over the rest of the world. The rise of the BRICS as a major contender to US global hegemony has certainly given a new impetus to the global quest for the control of Africa's markets. Against this background, this article aims to understand the geopolitical and economic dynamics of the BRICS' rise in Africa within the context of global power relations. The article is divided into five parts, which address each BRICS member's relations with Africa in alphabetical order (Brazil, Russia, India, China and South Africa).

Methods

The data used in this article are derived from international databases and secondary sources. The article uses the technique of process tracing, which heavily relies on logical reasoning and evidence gathering. The interpretivist mode of process tracing allows for a more flexible narrative structure without compromising its empirical robustness. This interpretivist mode is of great convenience for strategic analysis, which is also interested in understanding the preferences, goals, values and perceptions of global actors.

Findings

A geopolitical-economic assessment of the BRICS' rise in Africa reveals that China has no rivals among the BRICS countries in its capacity to engage the African continent. China has surpassed the US economy in terms of FDI, trade volume and loan provisions in Africa, while India and Brazil have recorded noticeable increases in their investment and trade by also increasing their commitment to development cooperation. South Africa serves as the gateway to the African continent for other BRICS countries.

Conclusion

Overall, the geopolitical-economic dynamics of the BRICS' rise is strongly articulated in these countries' strategic interests in Africa's energy, natural resources, and arms demand. As different from the Western approach to conditional development aid, the BRICS promotes the principle of "development cooperation", which hinges on infrastructural and social development at the expense of Western economic influence in Africa. Moreover, certain BRICS members' interest in military expansionism constitutes another catalyst for the multipolarization of world politics in Africa. Although the BRICS' rise provides ample opportunities for African development, it also amplifies Africa's dependency on resource extractivism and arms trade. This dependency comes with an enormous human and environmental cost. The article's conclusions support the argument on the multipolarization of world politics at the expense of US global hegemony.